

SCORESBYSUND KOLONIEN . II

Af Ejnar Mikkelsen

Kommer man nu, fyrretyve år efter koloniens oprettelse, til Scoresbysund, er det en lise for øje og sind at forlade det stormpiskede ishav og stævne ind i den vældige fjord, med kurs mod den lille by, som siden 1924 er vokset op på store og nogenlunde jævne klippeflader i læ af kullede fjelde, gennemskåret af en elv, som bruser ned fra baglandets indlandsis, byens livsnerv.

Ved landingspladsen ligger administrationens ret mange og store bygninger, pyntelige og velholdte, såvel boliger, butikker, pakhuse og lignende. Også en kirke, byens ældste bygning, og den eneste tilbageværende fra kolonisationsårene. Her over terrainets store klippeflader er anlagt en vej fra øst til vest med grønlænderhuse på begge sider, pyntelige boligstøttehuse omend temmelig små, kun ca. 35 m², men til gengæld nok så dyre, ca. 56.000 kr., hvorefter den danske stat giver halvdelen som gave, eller er det måske som aflad for mange års uforsvarlig sparsommelighed. Der lever endnu nogle af de grønlændere, som kom til Scoresbysund i koloniseringsåret (1924/25), såvel mænd som kvinder, såre ærværdige, stoute men forslidte gamlinge, hvis tilværelse har været nok så streng, inden den nye tid i ca. 1952 bragte mange hidtil ukendte goder til Grønland, også Østgrønland, som gamlingene ikke har kendt fra den usminkede stenaldertid.

Ser man sydover fra den lille og travle by og lader øjet følge den lave, ca. 10–12 km lange og naturlige dækmole, der beskytter fjorden mod polarhavets drivende ismasser eller tungtløbende dønninger, kan man på den yderste pynt i syd skimte en del huse og høje radiomaster, der markerer den store internationale vejrmeldingsstation ICAO på Kap Tobin, opført ca. 1947. Stationen er bemannet med en snes danske teknikere, de fleste med familier, men desværre kun meget få grønlændere. Danskernes bolig- og arbejdsvilkår er væsentlig mere moderne og gode end i Scoresbysund, da ICAO betaler størsteparten af stationens udgifter samt materiellets fornyelse, for at stationens ydeevne stadig kan være på højde med den internationale organisations krav.

Kap Tobin stationen har et ret stort elektricitetsværk, der fremstiller strøm til stationens mange elektriske installationer, og personalet hygger sig selvfølgelig i

huse, hvori elektriciteten udnyttes mest muligt, og i de lange, ravnsorte vinteraftener er stationens veje og stier oplyste som i almindelige byer. Lysskæret fra Kap Tobins mange elektriske lamper kan ses viden om land, også i Scoresbysund by, hvor de fleste beboere kun har petroleumslamper til indendørs oplysning, og det kan ikke undre, at byfolket ærgrer sig noget over ikke at kunne få selv en lille andel i det store elektricitetsværks påståede overproduktion af strøm. Det kan dog åbenbart ikke lade sig gøre, omend de to forbrugscentre kun ligger en halv snes kilometer fra hinanden – men ICAO er jo et internationalt foretagende, mens Scoresbysund kun er en dansk småby; svælget mellem de to områder er stort, og bro findes ikke – endnu da.

Forholdene i Scoresbysund er i almindelighed ret gode, men den yngre generation har for godt eller ondt fjernet sig ret langt fra deres forældres fortidige såre beskædede levkår. De er bedre klædt end forældrene, bruger mange penge til indkøb af indførte varer, også spiritus. Nogle taler lidt dansk, enkelte endog ganske godt. En del af de voksne mænd er dog heldigvis endnu ret duelige og driftige fangstmænd efter bjørn og sæl, måske også en moskusokse i ny og næ. Andre grønlandere kører om sommeren med traktorer eller lastbiler på den stenede vej, udfører arbejde, som danskerne helst ikke vil have med at gøre, ofte betragtede af de fremmede håndværkere som mindreværdige mennesker, ikke så godt at bemærke for de danskere, der fra fordums dage har kendt østgrønlandernes selvbevidsthed og totale selvhjulpethed i alle forhold.

Der er mange børn på vejen og omkring grønlanderhusene, velnærede og velklædte børn, altid smilende, og sidder en interesseret betragter på en klippeblok og ser ned over vejen, kan han ikke andet end undre sig over børnenes og ungdommens tilsyneladende store overtal i den menneskeflok, der om dagen, og såmænd også i den lyse sommeraften og nat går på vejen, taler et par ord med venner i forbifarten, gantes og ler, inden de går videre.

Denne opfattelse bekræftes fuldt ud, når man erfarer, at Scoresbysunds grønlandske befolkning i 1965 er på 414 individer, der fordeles i aldersklasser som følger:

gifte kvinder og mænd	117 individer
unge over 15 år	93 individer
børn under 15 år	204 individer
(af børn under 15 år er 57 drenge og 130 piger).	

Disse tal synes at måtte give myndighederne med ansvaret for Scoresbysund en hel del at tænke på, idet man hidtil absolut ikke har sørget for at have de organisationer og faciliteter til rådighed, som synes at måtte være nødvendige for på behørig måde at kunne tage sig rettelig af dette forholdsvis meget store antal børn og ung-

Scoresbysund-fangeren Peter Pike.

Foto: Chr. Vibe

dom, såsom børneværn i form af den mest primitive børnehave, fornøden skoleplads til børn i den skolepligtige alder, eller ungdomshjem, som man har det i det øvrige Grønland. Og langt størsteparten af al denne ungdom bor sammen med forældrene i pyntelige boligstøttehuse, der kun måler ca. 35 m², et såre knebent husrum til en familie med en opvoksende børneflokk – og måske endda med voksne børn og børnebørn.

En børnehave, selv om den kun er primitiv og foreløbig, synes at være meget påkrævet i Scoresbysund, da småbørnenes mødre, hvoraf adskillige er ugifte og har arbejde uden for hjemmet, ikke synes at tage sig særlig meget af deres afkom. De enligt stillede mødre har som regel hverken lyst eller kendskab til barnepleje, og der er vel heller ikke særlig godt med plads til barnet og moderen i bedsteforældrenes trange hus. Denne pladsmangel har medført, at det nu er vanskeligere for bedste-moderen at tage sig af barnet, som det var skik og brug i fortidens selvbyggede tørvemurshytter, hvor der foran briksen var plads til en del mennesker, og hvor der som regel var kvinder nok til at tage sig af hyttens småbørn, når dette var nødvendigt.

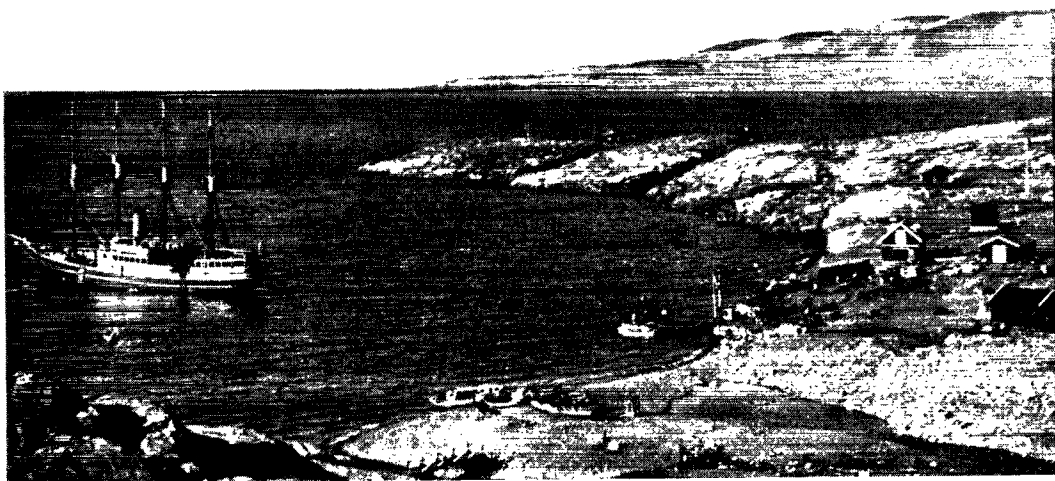
Nu må mange småbørn praktisk talt klare sig selv, og i det moderne østgrønlandske samfund er de tider desværre forlængst forbi, da barnet tilbragte en meget stor del af dets første leveår i moderens varme amaut (rygsæk) og således næsten altid var betrygget og i hænder. Man ser ofte et lille barn slippe ud af huset og stolpre frejdigt afsted på de små ben i det meget stenede terrain, hvor alle slags farer lurar for den uerfarnes fod, fald over store og glatte sten, bidske hunde og meget andet ondt, ikke mindst stranden, der er meget tillokkende for et småbarn, som er i færd med at opdage en verden.

Der er et overordentlig stort behov og et alment ønske for en børnehave i Scoresbysund, og såvel i kommuneråd, som når mand og mand mødes og diskuterer børnenes vanskelige og farlige første leveår i en verden fuld af farer og fortræd, lyder ønsket om snarlig at kunne få oprettet en børnehave, eller finde en udvej til på en eller anden måde at kunne få hjælp af det offentlige eller fra en af de (syd) danske organisationer, der glad og villigt spreder børnehaver ud over underudviklede varme lande, eller til vestgrønlandske byer og bopladser, hvor behovet dog sikkert er lige så stort som i Scoresbysund, der desværre er delvis ukendt og ligger så fjernt fra alfarvej, at kun få tilrejsende bemærker trangen.

En nys afrejst distriktslæges hustru, der var moder til et par børn, havde fuld forståelse af børns behov for støtte og begyndte derfor arbejdet med en helt privat børnehave i sit hjem.

Denne barneglade moder fortalte gerne om småbørnenes spontane glæde over at kunne komme sammen med jævnaldrende i leg og barnlige sysler, selv om hun kun kunne samle børnene et par timer i ugens dage, og hun oplyste, at der i 1964 var 47 børn fra 3 til 7 års alderen, som trængte overmåde meget til forstående hjælp og støtte.

Nu er den foretagsomme doktorfrue hjemrejst til Danmark, men hun har forhåbentlig efterladt et savn blandt byens unge mødre, som muligvis kan opflamme en anden barneglad kvinde, grønlander eller dansk, til dåd. Men desværre, i en småby

Gertrud Rask til ankers ud for Scoresbysund.

Foto: Janus Sørensen

som Scoresbyund er der vel ikke ret mange kvinder med interesse, tid, evner og plads til at oprette en lignende privat børnehave.

Men var det ikke muligt for den stedlige kommunalbestyrelse at optage dette problem som sin opgave og stille et ledigt hus til rådighed for en lille og primitiv børnehave som doktorfruens, og måske af egne midler finde udvej til at betale en mindre honorar til en barneglad kvinde, som drevet af en naturlig kvindelig trang til at tage sig af småbørnenes store problemer, samt i besiddelse af lyst, evne og forståelse af børnenes mest påtrængende krav til at blive hjulpet frelst og beriget gennem de første vanskelige leveår?

Kunne det mon ikke tænkes, at oprettelsen af en børnehave i Scoresbysund skulle kunne være en opgave for „Røde Kors“ eller „Red Barnet“ eller en anden børneværns institution i Danmark, uden at det derfor behøvede at blive betragtet som en hjælp til et trængende udviklingsland, der er dog også officielle børnehaver i det øvrige Grønland.

Trods alle besværligheder og farer kommer småfolkene jo dog som regel nogenlunde frelst igennem de første farlige år og når skolealderen, hvorefter de i 7–8 år ikke har stort andet at gøre end passe skoletiden og lære lektierne til morgendagen, hvilket efter børnenes mening velsagtens også kan være mere end nok.

Skoleautoriteterne i Scoresbysund har derimod i de senere år haft store bryderier med skolearbejdet, da de stedlige – men dog særlig de hjemlige ministerielle myndigheder – ikke har ofret skolearbejdet i Scoresbysund ret mange tanker efter at Scoresbysund komiteen i 1927 skaffede distriktet den endnu bestående kirke med to tilbyggede skolelokaler, som hver kan rumme højst 18–19 børn.

Dette var fuldt ud tilstrækkeligt i en så lang årrække, at ingen i ministeriet tænkte på skole i Scoresbysund inden ca. 1949, da der oprettedes et skolekapel på Kap Hope bopladsen med dens ca. 100 beboere. Så faldt der igen dyb ro over skolesagen i selve Scoresbysund by, hvor de lokale skoleautoriteter, præsten og overkateketen, troligt vedblev at modtage den årlige og hurtigt voksende flok af skolepligtige børn, der efterhånden blev så stor, at den truede med at sprænge de to små skolelokaler.

Man affandt sig med skoleforholdene som man bedst kunne, og da den lokale interesse for en nyordning af skolevæsenet ikke var særlig stor, nåede man frem til ca. 1956, inden man mindede de bevilgende myndigheder om, at en udvidelse af skolelokalerne var ønskelig, og i 1958 gav Det Grønlandske Landsråd da også tilsagn om, at en ny skole snart ville blive opført.

I 1962 fik man endda et bestemt mundtligt ministertilsgn om at en skole ville blive opført i det kommende år, men det viste sig desværre, at det altbestemmende G. T. O. havde så meget andet arbejde at udføre i Scoresbysund, at man måtte ud-sætte opførelsen af skolen til en bedre lejlighed. I 1965 er man dog alligevel kommet så vidt som til at have fremtryllet en tegning og beskrivelse af en elementbygget skole, indeholdende to skolelokaler m. m. med plads i hver til 21 elever, og ministeren samt skoledirektøren for Grønland har begge lovet, at skolen skal blive opført i 1965/66.

Den lokale skoleleder hævder imidlertid, at denne af ministeren sidst lovede udvidelse af skolelokalerne end ikke vil kunne give plads til de nuværende skolepligtige børn, hvilket synes højst sandsynligt, da der i 1964 var over 100 skolepligtige børn, som skulle presses ind i de gamle og de projekterede nye skolelokaler. I det sidste årstid må de skolepligtige børns antal endda være steget med ca. 10–15, og man skulle således nu have mindst 100–115 elever – men kun plads til højst 78.

For børnene er dette sikkert ikke noget problem, men for Scoresbysunds samfund i almindelighed – og særlig for det fremtidige – er dette et højst alvorligt varsko om, at dette ikke kan fortsætte uden ubodelig skade for den opvoksende ungdom og dens mulighed for beskæftigelse.

Fangsterhvervet kan ikke vedblivende ernære det hurtigt voksende samfund, og en del af ungdommen må derfor opdrages til at kunne udføre andet arbejde indenfor koloniens rammer, enten ved forskelligt håndværk eller ved en eller anden be-

skæftigelse, hvor der ikke skal regnes eller skrives særlig meget, men hvor der dog alligevel kan tjenes en mindre ugeløn.

For øjeblikket står det så dårligt til med den lokale ungdoms muligheder i den erhvervsmæssige alder, at den stedlige danske lærer med bestemthed hævder, at indtil nu (1964/65) er der ikke afgået en eneste elev fra den fyrretyveårige skole, som han vil kunne anbefale til at indtage selv en såre beskeden plads i byens butik, og man må efter hans opfattelse indforskrive unge vestgrønlandere til at besætte de nødvendigste underordnede stillinger som butikssvende og hjælpere hos lagerforvaltere o. l.

Det er så galt fat med de fra skolen afgåede unge menneskers almene skolekunderskaber, at lederen af Egedesminde's realskole for et par år siden udtalte, at han ikke kan modtage elever fra Scoresbysund, thi omend de intelligensmæssig står fuldt ud på højde med vestgrønlanderne, mangler de dog den færdighed i almene skolekunderskaber, som må kræves for at de kan følge med i undervisningen.

De resultater, som skoleundervisningen i Scoresbysund hidindtil har opnået, er så ringe, at en ældre og veltjent kolonibestyrer fra Vestgrønland, der i sommeren 1964 vikarierede for Scoresbysunds handelschef, har set sig foranlediget til i en rapport til Den kongelige grønlandske Handel at oplyse: „Det er meget begrænset, hvad de unge østgrønlandere i handelens tjeneste kan af dansk, og det er ikke muligt at lade dem udføre almindeligt kontorarbejde, men må henvise dem til mindre ansvarlig beskæftigelse, og først i de sidste tre år er undervisningen bleven sådan, at man af de elever, der udgår fra skolen, kan forvente at få den nødvendige tilgang til handels- og kontoruddannelse, og ved forespørgsel hos skolelederen, om han kunne anbefale nogle af de tidligere elever, fik vi at vide, at det især kneb med regning.“

Det var hårde ord og er et trist resultat af fyrretyve års undervisning, der nu med danske lærere bør aktiveres meget betydeligt, inden den lille og noget forsømte forpost på Grønlands østkyst kan nå frem til den på Vestgrønland gældende standard for unge grønlanderens kunnen.

Man må håbe, at skolelovens krav om de grønlandske børns ret til at få fornøden undervisning også gælder for det afsides og lidet besøgte Scoresbysund-distrikts børn i den skolepligtige alder, og at det snarest må kunne opfyldes. Men for at nå dette mål må der først og fremmest skaffes fornødne undervisningslokaler og lærerkræfter, så der er mulighed for at samtlige børn i distriktet kan få den undervisning, de er modtagelige for, og efter tilsagn fra grønlandsministeren og skoledirektøren for Grønland har man nu begrundet håb om, at dette vil ske uden yderligere spild af tid.

Undervisningens resultater i Scoresbysund er et såre trist kapitel i koloniens historie, og det synes at måtte være meget beskæmmende for de tidligere ansvarlige myn-

digheder, at man efter fyrretyve års forløb ikke har været i stand til at få skolelovens krav og undervisningens resultater til at harmonere bedre end tilfældet har været i Scoresbysund.

Man behøver ikke at gå langt om land i Scoresbysund for at se, hvorledes en moderne skole skal være og drives, kun til Kap Tobins vejrmeldingsstation ca. 10 km syd for Scoresbysund by, hvor der i efteråret 1964 åbnedes en flunkende ny og moderne skole med rigelig plads til mindst tyve elever, omend der ved stationen kun er 10-12 skolepligtige børn af dansk og grønlandsk herkomst, som undervises af en udsendt dansk lærerinde og en på stedet bosiddende grønlanderinde, og såvel lærerinder som børnene går op i en fælles enhed af fred og fordragelighed.

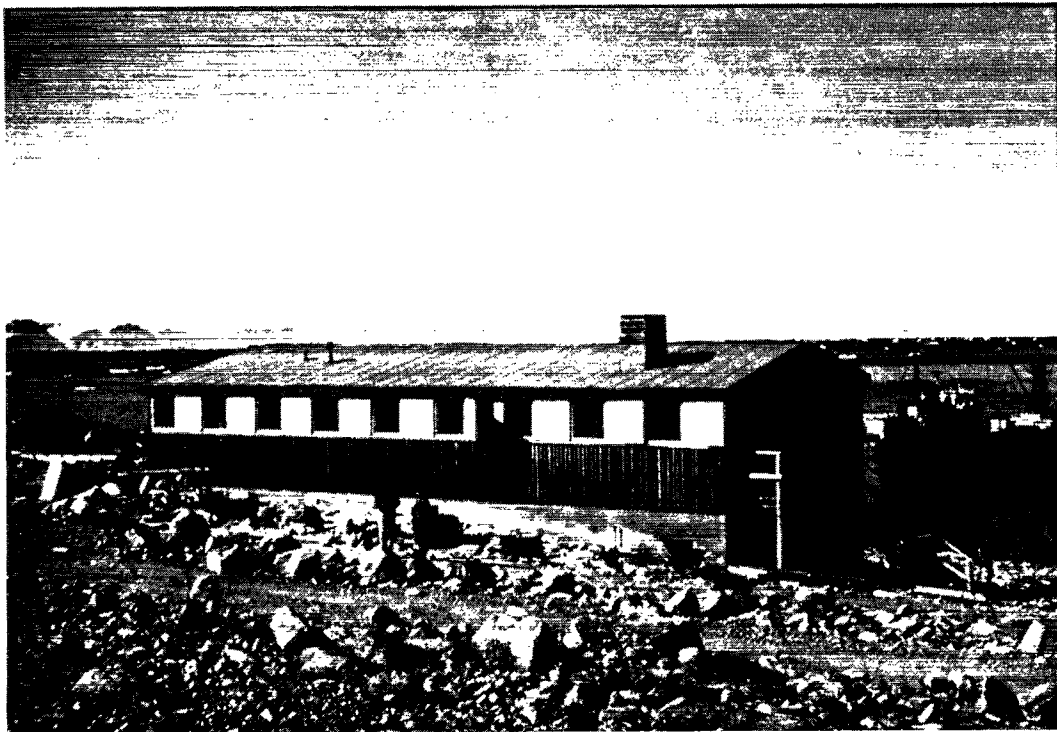
Denne skole og dens drift er et skønt eksempel til efterfølgelse – men skolen er da også betalt af den internationale vejrmeldestation ICAO, som åbenbart har rigelige midler til disposition for dens virksomhed og er besjælet med ønsker om, at børnene under stationens ansvar får den fornødne skoleviden til at kunne klare sig så nogenlunde i en uvenlig og krævende verden.

Skoleårenes tvang falder vel nok eleven lidt lang, besværlig og måske endda unyttig, men vanskeligere bliver det dog for de unge ved skoleophør at finde et nogenlunde tåleligt ståsted i byens lille arbejdende samfund, da der ikke er en eneste privat næringsdrivende i byen. Al handel er underlagt K. G. H., og de underordnede stillinger ved handelen er hidtil bleven besat med bedre skoleuddannede vestgrønlandere. Handelschefen er personlig ansvarlig overfor K. G. H. for al vare- og pengeomsætning i distriktet, og hans kendskab til de unge scoresbysunderes ringe skolelærdom ved afgang fra skolen bevirker naturligvis, at han næppe tør lade en dreng udføre andet arbejde indenfor butiksområdet, hverken i butik eller lager, end rengøring og muligvis lidt varetransport.

I Scoresbysund er der heller ikke en eneste privat håndværker, som kan give en arbejdssøgende interesseret ungdom nogen erhvervsvejledning og råd udover dette ene: Gå ud og fang sæl, det betaler sig godt og var vore forfædres eneste erhverv!

Rådet er såmænd godt nok, men sælfangst er ikke det eneste fornødne til at holde et samfund gående – selv et ret primitivt. Der skal jo også findes både smed og bager i byen og ikke mindst en tømmermand, der kan bygge huse at bo i og lave nødvendige ting og sager. Man skulle mene, at træarbejde måtte være naturligt for en østgrønlander, hvis forfædre var særdeles ferme til med en stenkniv at få såre brugbare ting ud af det lidet træ, de fandt på deres vej.

Træarbejde synes således at måtte være en slags fædrene arv – men brugen af nutidens værktøj er forholdsvis ny for vore dages østgrønlandere og skal læres – men hvor?

ICAO-skolen ved Kap Tobin.

Muligheden for at kunne opnå sådan viden kom dog ved krigsophør, hvor den første store byggeopgave i Scoresbysund blev den hurtigst mulige opførelse af ICAO's store vejrmeldestation på Kap Tobin i 1947. Og byggeriet fortsattes derefter uafbrudt i adskillige år med opførelse af småhuse i Scoresbysund by da Nytidens fortalere rejste krav om bedre boligforhold såvel for grønlanderne som for de fastansatte tjenestemænd.

Østgrønlanderne – gamle som unge – manglede absolut al erfaring vedrørende husbyggeri og kunne selvfølgelig ikke gå i spand med de uddannede danske håndværkere, som dog sikkert – hvis de havde været til sinds at undervise østgrønlanderne lidt om brugen af europæisk værktøj – ville have kunnet bibringe unge og interesserede østgrønlandere lidt begreb om husbygning. De kunne måske derved have lagt grunden til en stærkt begrænset østgrønlandsk færdighed, som danske tømreres medhjælpere, idet man i de kommende adskillige år fik mere end nok at gøre med at opbygge den nye Scoresbysund by, da østgrønlandernes oprindelige beboelseshuse samt ældre pakhuse – på nær kirken – fandtes at være uønskede af fremskridtsfolkene i det nye Grønland.

Da G.T.O. overtog opførelsen af alle bygninger ved danske håndværkere, opnåede østgrønlanderne herefter aldrig andet og mere end at transportere byggematerialer fra skib til byggepladserne. De står praktisk talt helt udenfor den voldsomme byggeaktivitet i Scoresbysund i det sidste tiår, og ser med undren på deres bys forandring fra brugbare, men for tarvelige boliger til – det skal villigt indrømmes – væsentlig bedre huse, uden selv at have haft den mindste andel heri, og det synes at måtte være beklageligt, at man ikke udnyttede den tilsyneladende så gode chance til at få nogle unge og opvakte østgrønlandere oplærte til nogenlunde brugelige medhjælpere for byggehåndværkerne.

Sommer efter sommer har G. T. O.s byggehåndværkere invaderet Scoresbysund og har opført beboelseshuse til grønlandere og fastanstatte danske, og er allerede begyndt at reparere nogle af de først opførte.

I sommeren 1965 synes G. T. O.s store byggeaktivitet i Scoresbysund at skulle kulminere, da der efter sigende er 60 eller muligvis 80 håndværkere opsendt til Scoresbysund for på Kap Tobin at rejse et stort tankanlæg med mange og lange forbindelsesrør til forbrugsstederne, og i selve Scoresbysund by skal der samtidig rejses en stor og højst tiltrængt skole. Desforuden skal der som kronen på værket opføres det hidtil største hus i Scoresbysund, en to-etages bygning med kontorer til det højere administrative personale i distriktet, såsom kæmner, byggeleder og tolk samt disse mænds fornødne assistenter og velsagtens også sekretærer. Der skal også i bygningen være et stort mødelokale, og når der så forøvrigt bliver fornødne rum til arkiver, tekøkken og små uundværlige rum i kælderen, hvor det rygtes, at oliefyr skal installeres, så har man et indtryk af, hvad Scoresbysunds første „rådhus“ skal rumme – samt at det vil koste en masse penge.

Havde det mon ikke været mere fremmende for grønlandernes bedst mulige kunnen i de kommende år, hvis G. T. O. havde været i stand til at klare sig en stund endnu uden rådhus, så man i dets sted havde kunnet opføre et ungdomshus for byens og distriktets husvilde ungdom, der ikke har et sted, hvor de kan samles i den lange og mørke vinter, og evt. lære lidt mere end de hidtil har lært vedrørende mulighederne for så nogenlunde at kunne klare sig selv i fremtiden.

Alle slags bygningshåndværkere er nu som i adskillige forudgående år beskæftiget med byggeri i byen, i distriktet og på Kap Tobin, og har man mon ikke forspildt en særdeles god chance til at give den opvoksende ungdom et bedre eksistensgrundlag end de nu har.

Scoresbysunds opvoksende mandlige ungdom behøver dog ikke at forblive uvirksom efter skoleårets afslutning, såfremt den kan og vil drive det for østgrønlanderne naturlige erhverv: Sælfangst, fiskeri og jagt i almindelighed. Fangstfærdighed må

Transport på hundeslæde ved sommertid.

Foto: Chr. Vibe

dog læres og udstyr skaffes, men desværre praktiserer man ikke længere den i fortiden hævdvundne faderforpligtelse overfor sønnen: At lære ham sælfangstens mysterier allerede fra barndommen og opøve ham i kajakfærdigheder og i den fangsteknik, der kan sætte ham i stand til at ernære en familie, når han selv kommer til skelsår og alder.

Endnu findes der gode fangstmænd i Scoresbysund, og det er muligt, vel endog sandsynligt, at der snarest må ansættes en ældre og dygtig fangstmand som lærer i kajakfangst, så drenge og unge mænd med fornøden interesse og håndelag for fangstmandserhvervet kan få nødvendig og betimelig undervisning om det gennem talløse generationer oparbejdede kendskab til fangstdyrenes vaner og de brugbare fangstmetoder under forskellige forhold.

Adskillige drenge i Scoresbysund kan – og har – sat sælgarn for allerede i skoletiden at kunne tjene så meget, at han selv skulle kunne være i stand til at klare udgifterne til anskaffelse af de nødvendige fangstvåben, men det meget vigtige fangstmiddel – en kajak – kan han desværre ikke købe. Det var i fortiden også en fangstmands sam-

fundspligt at lave en kajak til sin søn, men denne hjælp til sønnens selvhjælp, praktiseres næppe mere. Skal kajakken anskaffes for penge er den dyr og vanskelig at få, og omend der nu og da kan købes en gammel kajak, må man være forberedt på at klare sig selv. Den unge fangstmand laver nu som oftest en kajak af krydsfinér og man påstår, at de er gode, hensigtsmæssige og sikre, såvel på yderkysten som i fjorden. Men skulle lovprisningen af en krydsfiner-kajak mon ikke være dække for en vis flovhed over ikke at have en rigtig kajak, betrukket med sælskind – det bedste enmands fartøj, som nogensinde har båret sin mand over havet.

Det er så sandt at håbe, at en større del af den opvoksende ungdom trods vanskeligheder går i forfædrenes fodspor som fangstmænd. Der kan tjenes mange penge ved sælfangst i Scoresbysund, måske endda flere end godt er for ubefæstede sjæle.

Der er nok så strenge eksistensvilkår for de unge mænd, som forlader skolen i 15 års alderen, men pigerne er dog væsentlig værre farne end drengene, da der bogstaveligt ikke er et eneste sted i Scoresbysund, hvor en ung kvinde kan lære noget hvorved hun kan tjene til livets opretholdelse.

Hun kan selvfølgelig gå til hånd i barndomshjemmet, hvor der dog ikke er meget at gøre og intet at tjene, eller også kan hun måske få en plads som pige i en af de meget få større danske husholdninger i byen. Sygehuset kan også aftage enkelte unge kvinder som medhjælpere, og disse steder kan hun vel opnå forøget færdighed i de kvindelige sysler, som vel nok for en del må være lært under opvæksten. Hun kan også opnå at blive ansat som medhjælper i en af håndværkerbarakernes køkken, men det er kun sommerarbejde, som dog kan give hende nogen fortjeneste.

En sådan stilling er måske nok meget tillokkende for de unge piger i Scoresbysund, men for en ung og uerfaren kvinde kan det blive en nok så farlig beskæftigelse.

Hvis en ung kvinde er særlig energisk, kan hun måske forskafe sig en brugt symaskine og sy mere eller mindre godt til sig selv og andre. Men der er intet sted i byen, hvor hun på regelret måde kan lære noget, som senere kan skaffe hende føden. Den viden en ung kvinde hidtil har modtaget i skolen åbner hende ingen adgang til nogen stilling eller arbejde i huset eller i butik – end sige i et af de få kontorer i byen, hvor enkelte grønlandere har ansættelse. Men de har da også været i Danmark i længere eller kortere tid, og selv om de måske ikke er fuldt udlærte i husgerning eller kontorarbejde, kan de dog væsentligt mere end deres hjemmeblevne søstre.

De unge i Scoresbysund har det ikke let og det er naturligt at de evt. trøster hinanden over tilværelsens genvordigheder. Og da der ikke er husrum tilovers i de små grønlandske huse, er de unge henvist til at vandre til fjælds med en god kammerat for at snakke lidt om fælles problemer. Og dette kan også være ret farligt – hvis kammeraten er af andet køn.

For at give drengene lidt begreb om sund sport og værdien af at kunne løfte i flok, oprettede en i Scoresbysund ansat dansker et spejderkorps, som nu tæller ca. 40 drenge og menes at kunne vokse ret betydeligt, da interessen for sagen er stor. Denne trup, som er tilsluttet Det Danske Spejderkorps, har ikke andet samlingslokale end et lille beboelseshus's snævre loftrum, hvor truppens medlemmer gemmer deres grejer og holder til i ondt vejr.

Forhåbentlig bliver der i det kommende år opført en slags modificeret ungdomsklub, hvor de unge kan søge sammen i de lange vinteraftener beskæftiget med lidt oplysningsarbejde, nogen indendørs sport, læsning, se film eller hvad andet, der er af interesse for ungdommen. Denne ungdomsklub bør være under kontrol af en forstående tilsynsførende eller ungdomsleder, hvilket tiltrænges højlig i en småby som Scoresbysund, hvor fristelserne for ungdommen uden et nogenlunde fast ståsted ikke er få.

Scoresbysunds befolkning savner i højeste grad et værksted hvor byens fingernemme beboere kunne udføre mange af de småarbejder, som uvægerligen forekommer i et forholdsvis nyt samfund, hvis medlemmer endnu ikke har lært at vare lidt om deres sager.

Fik man sådanne arbejdskår i byen ville det formodentlig fremme såvel voksne mænds som den mandlige ungdoms interesser for at gå i gang med større arbejder, som der ikke har været plads til at udføre i de små beboelseshuse – f. eks. bygge de for fangsten så uundværlige kajaker, lave nye slæder eller reparere dem, som hensynsløse slædekuske søndrer ved for voldsom kørsel i uvejsomt terræn.

Det ville sikkert være meget ønskeligt, hvis det gamle ekspeditions hus kunne indrettes til et slags snedkerværksted, og da huset er ret rummeligt kunne man måske samtidig indrette en systue for kvinder, der, i modsætning til mændene, vel nok som regel måtte kunne finde en lille arbejdsplads i hjemmet.

En sådan værkstedsbygning med fornødent værktøj kunne, selv om den er gammel og forsømt, give ungdommen en hårdt tiltrængt arbejdsplads og arbejdslyst og bidrage meget til at holde dem borte fra fritidsfristelser og ørkesløst dagdriveri i byen, samt vænne dem til at arbejde, og i mange tilfælde selv udføre det, som de nu må have andre til at lave – eller som forbliver ugjort, hvor nødvendigt de så end måtte være!

Husly og værktøj er dog absolut nødvendige betingelser for at realisere dette forslag, men huset får man sikkert snart, og værktøjet kan vel skaffes.

Som alle andre steder i Grønland har man også i Scoresbysund det meget alvorlige spiritusproblem at slås med, og det er så meget mere beklageligt som østgrønlanderne op til ca. 1952-53 aldrig havde kunnet købe hverken spiritus eller humle og malt o. l.

til fremstilling af den fra Vestgrønland så kendte og i mange tilfælde højst beklagelige hjemmebrygning af øl.

I den af statsminister Hans Hedtoft i 1948 nedsatte store Grønlandskommission hævdede de særlige østkyndige, at der burde være forbud mod, at de på kysten boende primitive østgrønlandere ved køb eller gave skulle kunne få spiritus eller ingredienser til selv at fremstille berusende drikke.

Dette fremkaldte skarpe protester fra de i Østgrønland ansatte få vestgrønlandere (præster, overkateketer og yngre handelsmedhjælpere), som mente, at forslaget var discriminerende og uretfærdigt. Kommissionen havde dog en anden opfattelse, der udtrykt i kommissionens betænkning lyder således:

„Kommissionen må imidlertid nære stor betænkelighed ved helt eller delvis at frigive adgangen til spiritus, men skal foreslå, at man for at undgå de vanskeligheder, som den nuværende ordning medfører, indfører totalt forbud mod spiritus i Østgrønland, således at ordningen også omfatter de danske.“

Dette berettigede standpunkt blev godtaget ved kommissionsbetænkningens forelæggelse i folketinget i 1952, og naive sjæle mente, at så måtte sagen da være i bedste orden. Det var den dog ikke, for siden da har man ikke hørt et ord om forbud på Østgrønland, tvært imod har ministeriets embedsmænd samt forskellige grønlandsministre under henvisning til flertallets bestemmelsesret overalt i Danmark – altså også i Grønland – firet på kravet om totalforbud. Da man først havde givet befolkningen en lille finger, greb den straks hele hånden, og i 1959 tillod man, at den primitive østgrønlandske befolkning, der aldrig før havde haft den ringeste kendskab til farerne ved nydelsen af berusende drikke, kunne få et begrænset kvantum spiritus, omend myndighederne af bitter erfaring måtte vide, at når trangen til spiritus en gang er vakt, kan den meget vanskeligt manes i jorden igen.

Desværre blev Grønlandskommissionens eenstemmige og motiverende henstilling til de bestemmende myndigheder om forbud mod spiritusforbrug i Østgrønland ikke fulgt, og følgen er, at spiritusforbruget i Scoresbysund nu er så stort, som loven overhovedet giver mulighed for, at det kan blive. Og det er ikke helt lidt, vistnok mere end gennemsnitsforbruget i Danmark, idet hver husstand har ret til årlig at købe 460 pilsnere eller 23 fl. akvavit, hvis dette skulle foretrækkes, dog således, at salg af dette kvantum spiritus sker med en fjerdedel pr. kvartal.

De spiritusberettigede østgrønlandere (over 21 år) kan ved dom som bod for at give spiritus til mindreårige, få deres spiritusration inddraget enten helt eller for ubestemt tid.

Og det er ikke helt få, der må bøde for deres tåbelige gavmildhed overfor mindreårige ved selv at måtte undvære den så eftertragtede spiritusration for en vis periode.

Det hævdes, at man i dagene efter udlevering af spiritusrationen ofte bliver vidne

Sygehuset i Scoresbysund.

Foto: Carsten M. Smidt

til ret hemningsløst drikkeri med påfølgende slagsmål og vold, som en del danske og forstandigere østgrønlændere beklager meget, men uden at kunne fremkomme med et tilsyneladende gennemførligt forslag til ændring af forholdene.

Det bør dog bemærkes, at jeg ikke har set særlig voldsomme udslag af overdreven spiritusforbrug blandt grønlønderne under to korte sommerbesøg i Scoresbysund, men så dog nogle berusede grønløndere, hvilket ikke huede mig. Og de udsendte danske håndværkere holder sig bestemt ikke tilbage.

Man kunne dog trods alt opleve den glæde, at en gammel fangstmand hen mod et spiritus-kvartals slutning kunne byde på en snaps fra en indtil da uåbnet flaske akvavit, som han havde gemt til en særlig festlig lejlighed. Og dette skal ikke være et enestående tilfælde.

Man har gentagne gange prøvet at interessere ungdommen for afholdssagen ved at oprette en afholdsforening i håb om derved at skulle kunne dæmme lidt op for det omsiggribende drikkeri blandt såvel kvinder som mænd, og måske særlig for at kunne påvirke en del af ungdommen til afholdenhed. Man mangler dog en myndig og forstående grønlønder til at stå i spidsen for afholdssagen samt et sted, hvor man kan samle ungdommen og ved sund underholdning give dem andet at tænke på end at drikke og flakke målløst omkring på sti og vej.

Man må give de unge nogen oplysning, som skolen burde have givet dem, og underholdning som fænger. Lad dem også se nogle gode film, lad dem drive sport og danse sig trætte med pigerne, så de måske glemmer den lokkende spiritus – som er farlig for uansvarlig og uvidende ungdom overalt i verden, men dog ulige farligere for den grønlandske mandlige ungdom, der alle har rifler, så de i det mindste kan synes at være vordende fangstmænd, som kan skyde både bjørn og sæl – man skal jo dræbe for at kunne leve i Østgrønland.

Det hænder desværre også, at riflerne smelder, når spiritus har bedøvet de unge grønlanderes forstand og dømmekraft, og så kan det for alvor gå galt; gamle stridigheder, bilagte og glemte forlængst, kan meget let dukke op i en spiritusomtåget hjerne, og man undres ofte over, at der trods alt ikke sker større skade. Man har så let ved at true med riflen, hvis man bliver uens med ven eller familie, og en lovende ung grønlander dræbte for et par år siden i beruselse sin ligeledes berusede fader.

Hvis der ikke på en eller anden måde kan gribes ind, vil det sikkert blive værre og værre med de unges spiritusforbrug, der forringer deres chancer for at kunne blive ordentlige fangstmænd, eller den foretrukne blandt mange unge til at bestride en såre underordnet stilling i administrationens periferi.

Ungdommen, såvel piger som drenge, har meget svært ved at få nogen arbejdsfortjeneste uden at have lært noget, og da der ikke er overflødig plads i forældrenes små huse, tilbringer de en meget stor del af døgnet ved alene, eller sammen med en ligestillet ven eller veninde, at drive rastløse omkring på vej eller fjeld. Og det har de bestemt ikke godt af, særlig da ikke pigen.

Et ungdomshus, hvor der er plads til samvær med andre unge under forstående kontrol, og hvor der eventuelt kan bødes noget på den ved pladsmangel og lærermangel forsømte skolegang, eller hvor der under gode forhold kan tales fornuft med de unge, påvirke dem til at lære noget, at ville noget, kunne det sikkert bringe adskillige unge af begge køn bort fra den nuværende dagdrivertilværelse og starte dem på den rette vej til i fremtiden at kunne blive en af dem, der har evner, kunnen og vilje til at arbejde og bidrage til Scoresbysund Koloniens fortsatte trivsel.

Det er fyrretyve år siden kolonisterne kom til Scoresbysund, og der kan vel nu gøres nogenlunde status over den erhvervsmæssige udvikling i koloniområdet.

Der er stadig godt med sæler inden for fangstmændenes rækkevidde, og i 1964 indhandlede der i byens butik ca. 7000 sælskind, som indbragte fyrretyve fangstmænd ca. 480.000 kr. Desforuden har befolkningen selvfølgelig brugt mange skind til egne formål, så der må være nedlagt adskilligt flere sæler, end skindsalget antyder, men hvor mange kan ikke siges.

Sælfangsten i selve Scoresbysund by's nærhed er dog af et forholdsvis beskedent omfang, og størsteparten af de til byens butik indbragte sælskind stammer fra fangst

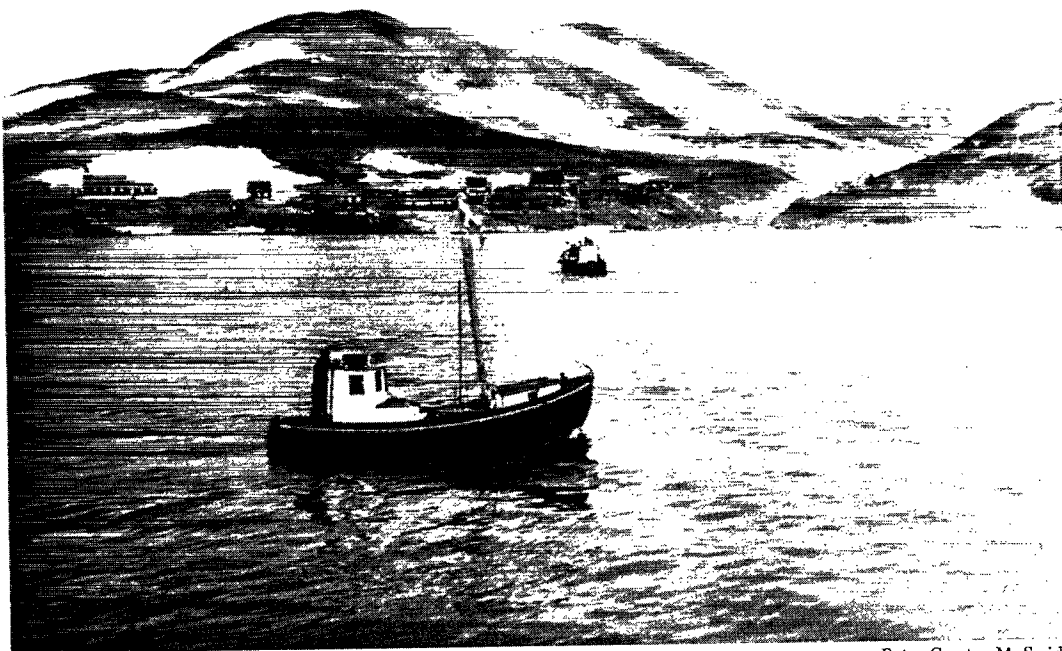

Foto: Carsten M. Smidt

*Under de få skibsbesøg ved Scoresbysund
er der en livlig motorbådstrafik mellem by og skib.*

ved de steder, hvor koloniens fangstmænd fortrinsvis placeredes i 1924/25, særlig fra Kap Tobin og Kap Hope. Der er ingen tvivl om, at der kunne indbringes væsentlig flere sæler, hvis fangstmændene ville forlade de nu så fast etablerede bopladser og søge ud til fjernere fangstområder, bl. a. til de i 1927/28 fejlagtig og egenmægtig nedlagte bopladser på Kap Steward og Kap Tobin, hvor der i fortiden har levet mange eskimoer.

Narhvalen følger stadig dens tilvante træk langs kysten, når isforholdene er rimelige, og runder Kap Tobin for at opholde sig nogen tid langt inde i fjorden. Og der er stadig feststemning på stranden, når en fangstmand kommer ind med narhval på slæb.

Hvalros er desværre bleven sjældne i fjordområdet og holder i almindelighed ikke af at være i menneskenes nærhed, så fangsten af disse store dyr betyder nu meget lidt for befolkningens ernæring og eventuelle indtægt.

Årsudbyttet af bjørnefangsten er nok bleven omtrent halveret siden kolonisternes ankomst, men da var det også meget stort.

Moskusoksebestanden må vel være omtrent af samme størrelse, som da kolonisterne ankom, idet man har fundet det forsvarligt i de senere år at udsende to officielle ekspeditioner for at indfange moskusoksekalve for omflytning til Vestgrønland. Dette har selvfølgelig kostet nogle ældre dyr livet, og har desværre derved vel også nedsat grønlændernes respekt for de i fortiden så strengt overholdte fredningsbestemmelser, der trods befolkningens protester har været gældende i mange år. Det menes dog, at man nu kan give tilladelse til ved juletid at nedskyde 35 moskusokser til glæde for befolkningen – men det er ikke altid let i vintermørke at se forskel på tyr, ko eller kvie, og disse fællesjagter på moskusokser koster ofte flere dyr end det tilladte, også kvier og køer.

Det i 1964 oprettede kommuneråd i Scoresbysund er meget aktivt interesseret i at sprede fangstmændene til fjernere fangstpladser, og har sat undersøgelser igang for at finde frem til nye fangst- eller fiskeområder.

Man har således påbegyndt et kommunalt forsøg på at finde de hellefiskebanker, der formenes at være i Scoresbysund, men forsøget gav ikke et større resultat. Det vil dog formentlig blive fortsat, da man mener der må være større hellefiskebanker nær Kap Brewster eller langs Scoresbysunds sydkyst.

Man har igen forsøgt fiskeri efter laks udfor Syd Kap, hvor fiskeriet har været indstillet i nogle år, og man indbragte ca. 1000 kg laks i sommeren 1964. Det er dog dyrt og vanskeligt at få den saltede laks transporteret til Scoresbysund handelscenter med koloniens eneste og alderstegne motorbåd, der skal benyttes til mangfoldige andre hverv.

Det menes, at der i nærheden af Syd Kap må være rejebanker, da man i 1964 fandt rejer i dræbte sælers maveindhold, og er det rigtigt, kunne det måske blive en ny indtægtsmulighed for kolonisterne.

Der blev også foretaget et kortvarigt fiskeriforsøg efter laks og hellefisk ved Gåselandet i august 1964, og det skal efter kommunerådets mening have givet et ganske uventet resultat, da fisken synes at være større end andre steder, og måske af en lidt anden art. Fangstudbyttet pr. garn var også større, end man hidtil har kendt det i Scoresbysund.

Kommunalbestyrelsen mener, at fiskeriet er lovende i Scoresbysund, samt at det bør undersøges nøjere, og såvidt mig bekendt overvejer man nu at få en erhvervsfisker fra Jakobshavn til Scoresbysund for at få forholdene undersøgt såvidt muligt uden større indsats af materiel.

Selvfølgelig ville nogenlunde gode fiskerimuligheder i den vældige fjord betyde overmåde meget for befolkningens ernæring, men sælfangsten er dog grønlændernes naturlige og mest stabile erhverv, som sikkert kunne øges betydeligt under bedre

fangstvilkår end de nuværende og virke tillokkende for den mandlige ungdom, der i højeste grad mangler et naturligt og traditionelt erhverv.

Kommunalbestyrelsen er da også interesseret i at udvide rammerne for sælfangsten, og har allerede nu bødet noget på den første handelsbestyrers mærkelige og for samfundets fremtidige trivsel så højst uheldige disposition ved at trække fangstmændene fra Kap Steward og Kap Tobin ind til administrationscentret i fjordens munding, hvor man finder alt af interesse for grønlænderne – på nær sæler og dermed følgende fortjenester til at kunne opretholde livet.

På Kap Steward er der nu af kommunen bygget en fangsthytte, og i sommeren 1964 var den beboet af en fangstmand med familie. På Kap Tobin er der nu bosat 3 fangerfamilier, som ICAO synes at ville kræve fjernet fra området, der ønskes at henstå som reserve for evt. fremtidig bebyggelse. Dette er forhåbentlig kun et ønske fra ICAO's side og ikke et krav, for skulle dette fremkomme, bør det hævdes med bestemtthed, at Kap Tobin altid har været, og stadig er et af de bedste fangstområder i Scoresbysund, og at der i 1924 opførtes tre eller fire huse til kolonisterne på pynten, medens ICAO først begyndte at bygge vejrmeldestationen i 1947/48. Og ved stationen er der forøvrigt endnu meget store ubebyggede arealer.

Danmark bør ikke officielt give ICAO ret til at bygge så meget på Kap Tobin, at grønlænderne dermed fortrænges fra de områder, som de har beboet i årtier inden ICAO eksisterede og kom til landet.

På Kap Brewster har kommunalbestyrelsen ladet opføre tre grønlænderhuse og et proviantdepot med beboelse. Fangstforholdene er gode, og bopladsen er ved et dalstrøg i nær og god forbindelse med en tidligere stor boplads syd for Scoresbysund, hvor man formentlig også vil kunne få god jagt.

Også i Hurry Inlet har kommunalbestyrelsen ladet opføre en fangsthytte og ved Sydkap findes et gammelt fangsthus samt en bolig med butik, som opførtes for nogle år siden (ca. 1950), da en dansk telegrafist og fisker, gift med en grønlænderinde, ønskede at flytte dertil, da grønlænderne havde omtalt, at der i nærheden var store mængder hellefisk og laks i hav og fjord. Fangstforsøget blev dog opgivet efter et års forløb, men nu fisker grønlænderne selv ved Sydkap med godt resultat.

På Liverpoolkysten er der for år tilbage af Scoresbysund Komiteen bygget nogle mindre fangsthuse, som i begyndelsen blev benyttede med stort udbytte, og fra den tid ved man, at jagten langs kysten giver godt med sæl og bjørn, ikke mindst om foråret, når landisen endnu holder, og drivisen har fjernet sig lidt fra land.

På Kap Swainson findes et stort fangsthus, og såvidt vides er fangstmulighederne omkring forbjerget omtrent lige så gode som ved Kap Tobin. Og endelig er der også fangsthytter nord over langs Liverpoolkysten på Kap Høegh og Kap Greg.

Nogle af disse fangsthuse blev for år tilbage opført af Scoresbysund Komiteen

for at trække grønlænderne bort fra byen. Grønlænderne ønsker dog nu et proviantdepot med bestyrer for at opholde sig på de gode fjernere fangstpladser. Dette ønske synes at være rimeligt og må sikkert opfyldes for påny at få fangstmænd ud på yderkysten, hvorfra der er fra 10 til 30 km slædekørsel over bjergpas mellem byen, hvor forsyningerne findes i massevis, og yderkystens fangsthuse med bjørn og mange sæl for døren, men ingen af de attræde varer, som er bleven dagligkost i nutidens Østgrønland – hvor pengene til køb så end kommer fra.

Disse depoter kan om sommeren udlægges med en motorbåd, som er absolut uomgængelig nødvendig, såfremt man ønsker at forbedre forholdene for grønlænderne i Scoresbysund by, særlig ungdommens, som man med alle midler bør fjerne fra byen og dens tillokkelser, der koster penge, som ungdommen ikke kan forskafe sig ved hæderligt arbejde, da den som omtalt ovenfor ikke har lært noget som helst.

Det kunne også være interessant at få undersøgt, om sæler kan fanges i garn fra Danmarks Øens kyster, for sæler må være der i ret stor mængde, da man på Ryder ekspeditionen så mange sæler – særlig om foråret når de soler sig på isen – og det forekommer mig, at en grønlandsk fangstmand i Scoresbysund har omtalt, at forårsisen var „sort“ af sæler.

Dette bør undersøges til bunds, da Danmarks Øen er et godt opholdssted, og en fangstmand eller to kunne ved forårstid tage deres koner og mindre børn på slæden og køre derud, turen er da ikke så urimelig lang – og koloniens motorbåd kunne så afhente familierne med deres sælskind i den følgende sommer.

En betingelse for at få de duelige fangstmænd ud på fjernere fangstpladser, end tilfældet nu er, vil dog vistnok medføre et krav om, at der i byen og i forbindelse med skolen, etableres et skolehjem, hvor de skolepligtige børn kan få betrygget ophold, når forældrene er ude på sommerfangstpladsen for ved sælfangst at skaffe fornødent økonomisk grundlag for Scoresbysund samfundets fremtidige trivsel.

Såfremt der under kommende forhandlinger med Norge om brugsret af forskellige lokaliteter langs kysten nord for Kong Oscars Fjord, bør de danske myndigheder have Scoresbysund befolkningens tarv for øje, thi lykkes det at trække de unge grønlændere bort fra byen og ud til de omliggende fangstområder, vil den dag sikkert komme inden længe, da de forlanger ret til at slå sig ned i Kong Oscars Fjord og på kysten, hvor det passer dem, og sandsynligvis også nordligere.

De danske myndigheder bør sørge for at kyststrækningen fra Kap Tobin og nordover til og med Myggbukta kan forblive ubesat af fremmede fangstmænd, så grønlandske fangere ad åre kan have et fangstområde, som sandsynligvis vil kunne give mange østgrønlændere tryghed og forholdsvis god økonomi med visheden om, at de bor ved gode fangststeder i deres eget land – og under Danmarks beskyttelse.